

**Oqtay
Abbas**

ŞAHİD ATASI

Üzündə kədərkarlıq bir qürur var. Qırıq ilin müellimidir. Sovet dövründə Şamaxıda pedaqoji texnikum qurtarır. Ali təhsil almağa biliklə bağlı imkanı olub. Üstəgəl, həmin dövrlərdə orta ixtisas məktəbi məzunları ali məktəblərə müsahibə yolu ilə daxil olurdular. Əlavə imtahan verməyə ehtiyac qalmırırdı. Müsahibədən də ehtiyat eləmirdi. Özüne güvənirdi. Amma nədənse orta ixtisas təhsili ilə kifayətləndi, ali təhsil almağa əlavə vaxt sərf etmek istəmədi. Bəlkə də düşündü ki, buna ayıracığım vaxtin və enerjinin müyyəyen hissəsini sərf etməklə özünütəhsil yolu ilə biliklərini artırıra, pedaqoji bacarıqla daha yaxşı yiyeñən biler.

Mən belə düşünürüm. Amma səhbət zamanı özü də daha maraqlı bir ehvalat danışdı. Dedi ki, neçə ilin müellimi idim. Sənedlərimi verdim o vaxt Vladimir İliç Leninin adını daşıyan ali məktəb-Pedaqoji İnstituta.

Sözünü davam etdi: Müsahibəde xeyli adam iştirak edirdi. Böyük bir zala yığıñdılar bizi. Mən zaldə son sıradə əyləşdiyimden axıra qalmışdım, həm də müsahibənin neçə keçdiyini müşahidə edirdim. Müsahibə şərtlərinde göstərilirdi ki, sual-cavab pedaqogi və psixologiyadan olacaq. Mən də, yəqin o birilər də, bu iki fənn üzrə hazırlaşmışdım. Amma müsahibə başlayanda məlum oldu ki, suallar pedaqogika və psixologiyadan yox, riyaziyyatla həndəsədəndir. Növbə geldi çatdı mənə. Zaldə bir mən qalmışdım, iki də müellim. Müellimlərdən birinin ilk suali belə oldu: Nədən sual verim, riyaziyyatdan, yoxsa həndəsədən? Cavab verdim ki, hansından istəyirsiniz. Dedi: həndəsədən sual verəcəyəm. Sual da oldu paraleloqramın xassələrindən. Cavab verdim, paraleloqramın xassələrini saydım. Göqrünür, cavabım düz olduğundan keçdi piyaziyata. İntegrala bağlı bir sual verdi. Nə o vaxtkı "səkkizlilik" adlanan məktəbdə, nə də pedaqoji texnikumda integralla bağlı heç nə keçməmişdi. Üzüne baxdim, - daha deyin dur çıx get də, dedim. Bir az qızardı. Amma sözünü də dedi: Hə, hə, mən də ele demək istəyirdim. Sağollaşıb ayrıldıq. Bununla da ali təhsil almaq məhəbbətimi üreyimdən sildim...

Və beləcə,

Əlislam Behlul oğlu İsayev müellimlik fəaliyyətini davam etdirməyə başladı. Təyinatını Dəvəçi rayonunun Çaraq kəndindəki səkkizlilik məktəbə aldı. Özü də Çaraqda doğulub, buradakı məktəbi fərqlənmə şəhadətnaməsi ilə bitirib. Məktəbdə ona pedaqoji işi yaxşı bilən, dövrünün tanınmış müellimlərindən Əhmədsəfa Cəfərov, Yusif Vahabov, Çobanşah Quliyev, ikinci Dünya müharibəsi iştirakıcı, orden və medallarla, Ali Baş Komandanın imzaladığı fəxri fərmanlarla təltif olunmuş

Allahveren Abbasov kimi pedaqoqlar dərs dedi. "Dərs dedi" ilk baxışda çox sadə bir ifadə tesiri baxışlaşır. Amma iki sözdən ibarət bu birləşmənin daxili mənəsi olduqca dərindir, geniñdir.

Bu dərslerdə Əlislam və sinif yoldaşları təkcə bilik qazanmadılar, həm də Vətəni, doğma el-obanı sevməyi öyrəndilər. Müellimlər onları müntəzəm olaraq Çaraq kəndinin yaxınlığında yerləşən, bu kəndin adını daşıyan Çaraqqalaya aparardılar. Bu, sadəcə gəzinti deyildi, bir həyat dərsi, dünyani dərk etmək vasitəsi olurdu onlar üçün. Böyüdürlər. Hər bir peşəyə meyil saldı. Hami üçün dəyişməz və ortaç olan bir keyfiyyət də qazandılar. Övladlarına, onların əhatəsində olan gənclərə Vətən məhəbbəti aşılamaq. Hə, bu bər qədər sonranı səhbətidir.

Vaxtılı təhsil aldığı məktəbə təyinat alması onun məsuliyyətini daha da artırdı. Axi ona dərs demiş müellimləri ilə çiçin-çiçinə çalşmaq, onların etimadını doğrultmaq heç də asan məsələ deyildi. Üstəgəl, təyinat aldığı məktəbdə təhsil alan uşaqların çoxusu elə də uzaq olmayan keçmişdə onunla yoldaşlıq etmişdilər. Boş vaxtlarını birlikdə keçirmiş, müxtəlif oyunlar oynamış, bu oyunlardan usananda özləri başqa oyunlar "icad" etmişdilər. İndi bu uşaqlar onuna salamlaşanda "Əlislam müellim" deyirdilər. Çətindi, amma bir sevinc hissi də yaranırdı daxilində.

Onda Çaraq kəndi

İndiki kimi boşalmamışdı. Sakinləri şərait-sizlik ucbatından, daha çox da işsizliyə görə kendi terk etmemişdilər. Məktəbdə şagird çatışmazlığı yox idi. Düzdüz, siniflərdə şagirdlərin sayı çox deyildi. Amma hər halda, məktəb fəaliyyət göstərirdi. Bir heyat eşqi qaynayırdı onun otaqlarında. Məktəbin kollektivi kəndin həyatında da fəal iştirik edirdi. Müellimlərin rəhberliyi ilə tamaşalar hazırlayırdı, müxtəlif tədbirlər təşkil edirdilər. Bu tamaşalarla, tədbirlərə ancaq müellimlər, şagirdlər deyil, kənd camaati da maraqla baxırdı. Qonşu kəndlərən-Huncaldan, Uqahdan, Haciskəndərən, Təkiyədən, Gülehdən də gələnlər olurdu. Kimi valideyn kimi, kimi qardaş kimi məktəbli "aktyorların" tamaşalarını izleyir, üz-gözlərdən aydın şəkildə görünürdü ki, sevinirlər. Səhne üçün dekorasiyari, lazımla digər vəsaitləri elə camaat özü təşkil edirdi. Valideynlərin alqışlarından uşaqlar yere-göye sixmirdilər.

Bunlar uşaqların təhsil uğurlarına mənfi təsir etmirdi. Heç kəs lovğalanmadı. Əksinə, hamı çalışırdı ki, daha yaxşı oxusun, müellimlərinin rəqəbətini qazansın. Aşağı qiymətlərə almağın bir "qorxulu" cəhəti də vardi. Adətən, tamaşalarda rol alanlar daha yaxşı oxuyan, nümunəvi şagirdlər olurdu. Qorxudular ki, yaxşı oxumasalar, tamaşalarda müxtəlif rolları ita eləmək "hüququndan" mehrum ola bilərlər. Hər şey beləcə davam edirdi. Həmi əlaçılı deyildi. Amma hər kəs gücü, qüvvə-

si daxilində çalışırdı, əlindən gələni edirdi ki, kollektivdə etimadı aşağı düşməsin. Bilirdilər ki, qınaqə ancaq gücündən, qüvvəsindən tam istifadə etməyənələr məruz qalırlar...

Çaraq kəndi, belə demek mümkünə, özü-nəməxsus xüsusiyyətləri ilə seçilirdi. Amma adət-ənənələrə qiymət verməyə, yaxşı nə varsa onları qorumağı çalışırdı Çarağın sakineri. Kəndin simvolu yuxarıda adını çəkdiyiñ kimi, onun yaxınlığında yerləşən Çaraqqala idi. Daha çox həqiqətə oxşayan efsame-yə görə, fəthedilməz yer deməkdir Çaraq. Bu əfsanə barədə o dövrün ən nüfuzlu jurnallarından olan "Sovetskaya arxeologiya" dərgisində də yazılıb. Sonradan yavaş-yavaş qalanın adı dəyişib oldu Çaraqqala. Güya, düşmən hückem eləyəndə Dərbənd, Bakı tərəflərə xəbər vermək üçün qalada tonqal yandırılmışlar və dərbəndlər, Bakı camaati də təhlükədən xəbər tuturmuş. Əlbəttə, bu yerlərin təbiətdən məlumatlı olmayanlar deyilənləri həqiqət kimi bəlkə də qəbul edə bilərlər. Amma xəbəri olanlara yaxşı məlumudur ki, bu yerlərdə, Çaraqda və onun ətrafında ilin istenilən feşlində hava elə dəyişir, aləm elə dəyişir bir-birinə ki, qalada tonqal yox, lap qalanın özü də yansa, Dərbənd nədir, heç on metrikədə də heç nə görünür.

Bundan başqa, tonqal yandırmaq üçün məger dünyada ikinci en böyük səddin insasına, çoxlu bir-birine yaxın bürcərin tikiləməsinə ehtiyac var? Tonqalla xəbər vermək üçün bir bürç bəs etmirdi? Yaxud, o cür həyətamız qala ucaldan adamlar, cirraqla, tonqalın fərqini bilmirdilər? Bilirdilərse, gərek qalaya Çaraqqala yox, tonqalqala deyəydilər. Suallar, suallar? Cavablar çoxlu arasında, tədqiqat tələb edir.

İndi yaxşı müellim kimi tanınan, xətir-hörət sahibi olan Əlislam da ta qədimlərdən, tarixi bilinməyən vaxtlardan uluları bu kənddə yaşamış bir ailədə boy-a-başa çatıb. Kəndin ənənələri hər bir ailənin ənənəsi idi. Böyük-kicik münasibətləri, el şənlikləri, toyalar bir başqa aləmdi. Böyükər danışalar ki, toylardan sonrakı güləş mərhəlesi bir müddət Çaraqqalanın geniş meydanlarından birində keçirilmiş.

Son vaxtlar

qala uçulmaq dərəcəsinə qədər sarsılıb, əvvəlki şan-söhretində əlamət qalmayıb. Saq olsun prezidentimiz. Qalanın təmiri ilə bağlı sərəncam verdi, pul ayırdı. Bu il pərpa işinə başlandı. Bu, kənd camaatını çox sevindirdi.

Amma yol nədənsə unudulub. Yeddi para kəndi birləşdirən yola yol demək mümkün deyilsə, xüsusile Vətən haqqında nə söyləibse ürəkden söyləyib. Tekcə şagirdlərində deyil, evdə övladlarında da Vətənə əbədi bir sevgi aşılıyib, onlara Vətənin məqəddəsliyini öyrədib.

Kim bilir, bəlkə indi məzarının başında Azərbaycan Bayrağının dalgalanlığı oğlu, şəhid Sənan İsayevin də bu zirvəyə ucalmasına səbələrindən biri elə evdə, ailədə atası-

çıxaracaq. Əks halda, yəni "özümüz çalib, özümüz oynayacaq", yeni yol olmasa, turistlər bu gözəl yerlərə, buradakı qədim insan məskənləri olan mağaralara, əzəmətli Çaraqqalanın ziyarətine neçə gələ bilərlər ki?

Çaraq kəndi, belə demek mümkünə, özü-nəməxsus xüsusiyyətləri ilə seçilirdi. Amma adət-ənənələrə qiymət verməyə, yaxşı nə varsa onları qorumağı çalışırdı Çarağın sakineri. Kəndin simvolu yuxarıda adını çəkdiyiñ kimi, onun yaxınlığında yerləşən Çaraqqala idi. Daha çox həqiqətə oxşayan efsame-yə görə, fəthedilməz yer deməkdir Çaraq. Bu əfsanə barədə o dövrün ən nüfuzlu jurnallarından olan "Sovetskaya arxeologiya" dərgisində də yazılıb. Sonradan yavaş-yavaş qalanın adı dəyişib oldu Çaraqqala. Güya, düşmən hückem eləyəndə Dərbənd, Bakı tərəflərə xəbər tuturmuş. Əlbəttə, bu yerlərin təbiətdən məlumatlı olmayanlar deyilənləri həqiqət kimi bəlkə də qəbul edə bilərlər. Amma xəbəri olanlara yaxşı məlumudur ki, bu yerlərdə, Çaraqda və onun ətrafında ilin istenilən feşlində hava elə dəyişir, aləm elə dəyişir bir-birinə ki, qalada tonqal yox, lap qalanın özü də yansa, Dərbənd nədir, heç on metrikədə də heç nə görünür.

Günələr bir-birini əvəz edir, Əlislam müellimin dərs dediyi şagirdlərin sayı, şöhrəti də getdiçərə artdı. Əsas qayğısı, onları yaxşı insanlar kimi yetişdirmək, həm özləri, ailələri, yaxınları, həm də bütövlükdə Vətən üçün faydalı vətəndaşlar kimi yetişdirməkdi. Hər şey bunla bağlı idi.

Günələr bir-birini əvəz edir, Əlislam müellimin dərs dediyi şagirdlərin sayı, şöhrəti də getdiçərə artdı. Əsas qayğısı, onları yaxşı insanlar kimi yetişdirmək, həm özləri, ailələri, yaxınları, həm də bütövlükdə Vətən üçün faydalı vətəndaşlar kimi yetişdirməkdi. Hər şey bunla bağlı idi.

İndi o illərdən çox illər keçib. Əlislam İsayev yaxşı müellim kimi ad çıxarıb. Həm keçmiş şagirdləri, həm də indikilər onu sevirlər. Bir sözünü iki eləmirlər. Əlislam müellim də elə sözə deyib-danişmir ki, kimse ona irad tutsun, etiraz etsin.

İndi Məşrifidəki tam orta məktəb hərbi təyareci şəhid Feyruz Xanbala oğlu Cəlilovun adını daşıyır. Ürəklərdən gizli bir sıxlıq keçəsə də, hamı fəxr edir ki, Feyruz bu torpaqın yetirməsidi. Məşrif kənd orta məktəbindən təhsil alıb. Sonra təhsilini hərbi məktəbdə davam etdirib. Hərbi fəaliyyətə ilk günlərdən döyüş bölgələrində, bu yerləri qorumaqla başlayıb. Cəsareti, hərbi situasiyasını düzgün qiymətləndirməsi hemişə döyüş yoldaşlarının, komandirlərinin diqqətini çəkib. 1992-ci ilde Qubadlı uğrunda döyüşlərdə qəhrəmancasına hələk olub. Dövlətimiz şücaətini yüksək qiymətləndirib. Qırımızı Bayraq Ordeni ilə təltif olunub. Şəhid təyareci Feyruz Cəlilovun oğlu Qalib Cəlilov da atasının yolunu davam etdirir, hərbi təyyarəcidir. Hərbi təyareciliyin sirlərinə mükəmməl yiələnib, fəaliyyəti ilə onu tənyanın rəqəbətini qazanıb.

Bir ad da Əlislam müellimə ucalıq getirib: Şəhid atası olmaq. Hami, camaat da, şagirdlər də, ədalətsiz, haqsız düşmənə nifreti.

...

bitirdikdən sonra gəndərilib. Gəncədəki hərbi hissələrdən birinə. Gizar kimi fəaliyyətə başlayıb. Yenə nümunəvi hərbi xidməti ilə fərqli. Getdikdən sonra gəndərilib. Hərbi sirlərinə inadla yiyəlməsi komandirlərinin diqqətindən yayınmayıb. Daha məsul yerə-Gədəbəyde düşmən səngərləri ilə üz-üzə olan hərbi hissələrdən birinə gəndərilib. On xəttdeki postların birində post başçısı kimi fəaliyyətə başlayıb. Harada yerinə yetirilməsindən asılı olmayıaraq hərbi xidmət bir məsuliyyət, başqalarını-şəngərlərini həmisişə ayıq-sayıq saxlamağı bacarmaq xarakteri, lazımlı olan anlarda onların qayğısına qalmaq xüsusiyyəti tələb edir. Bu xüsusiyyətlər Sənənda yetərinə formalaşmışdır.

Qohumu, həzirdə Əzərbaycan Dillər Universitetində müəllim işləyən psixoloq Gülnur Abbasovanın Sənan haqqında dediklərində: Çox müləyim adamdı. Amma bütün hərəkətlərindən görünürdü ki, güclü xaraktere malikdir. Yəqin ela bu xaraktere onu herbici hayatı sevməyə istiqamətləndirdi. Uşaqlığından haqşıllığa dözə bilmirdi. Ədalətsizlik nifret etdiyi xüsusiyyətlərdəndi. Bu, Sənanın hərəkətlərindən, yaşıdlarına, digər insanlara münasibətdən aydın görünürdü. Liderlik eləməyi bacarırdı. Yaşıdları onu qəbul edir, dedikləri ilə hesablaşırırdılar. Allah rəhmət eləsin. İndi əslində hər birimiz şəhid dövrünü yaşayıraq. Vaxt geləcək torpaqlarımız düşmən tapdağından azad olacaq. Mühərribənin şəhərənəqəsliyənən qazanıb. Sənan qisa, amma mənalı bir ömrə yaşıdı. 1981-ci ilde Dəvəçi (indi Sabran) rayonunun bayraq haqqında ölü də olsa melumat verdiyimiz Çaraq kendinde dərəkətli, xeyir-xəlqdan danışır, gənclərə nümunə göstərir. Ulu babası Mirzəxan kişi də sadə bir kənd həyatı yaşıyib. İkinci Dünya mühərribəsinin od-alovundan keçib, indi "Şəhid atası" kimi tanınan, bayraq bərəsində bahs etdiyimiz Əlislam müellimin öyüd-nesihətindən görüb-götürüb. Uşaqlıqdan idmanla həvəsi olub, güləş məşqərlərində iştirak edib. Məşqçilər onun gələcəkdə yaxşı bir idmançı kimi formalaşacağına böyük ümidi bəsləyiblər. Ailesi rayonun Ağbaş kəndindən köçdüyündən orta təhsilini də bura dəki tam orta məktəbdə başa vurub. Bu olub 1998-ci ilde. Bir il sonra - 1999-cu ilde həqiqi hərbi xidmətə çağrılıb. Hərbi xidmətini Ağdam rayonunun Mərzili kəndində keçirib. İdmanın meşğul olması, intizamı onu nümunəvi bir əsgər kimi tanıdıb. Komandirlərini həmisişə Sənəndən razılıq ediblər, onu döyüş yoldaşlarına nümunə göstəriblər. Arxayınlaşmayıb, düşmənən hıyləgerliyi, insan qanına susadığını yaxşı bilib. Gözənlənilərə hallara hazırlı olmayı öyrənib. Nümunəvi xidmetinənə görə Sənan tağım komandiri vəzifəsinə təyin olunub. Cavan olsada, tabeliyindəki əsgərləri doğması bilib. Onları hərbi xidmətin çətin həyatına hazırlamağa çalışıb. Amma heç vaxt qayğısını, köməyi əsirgəməyib.

2000-ci